

Badania na stanowisku nr 3 w Rzeszowie — Staromieściu

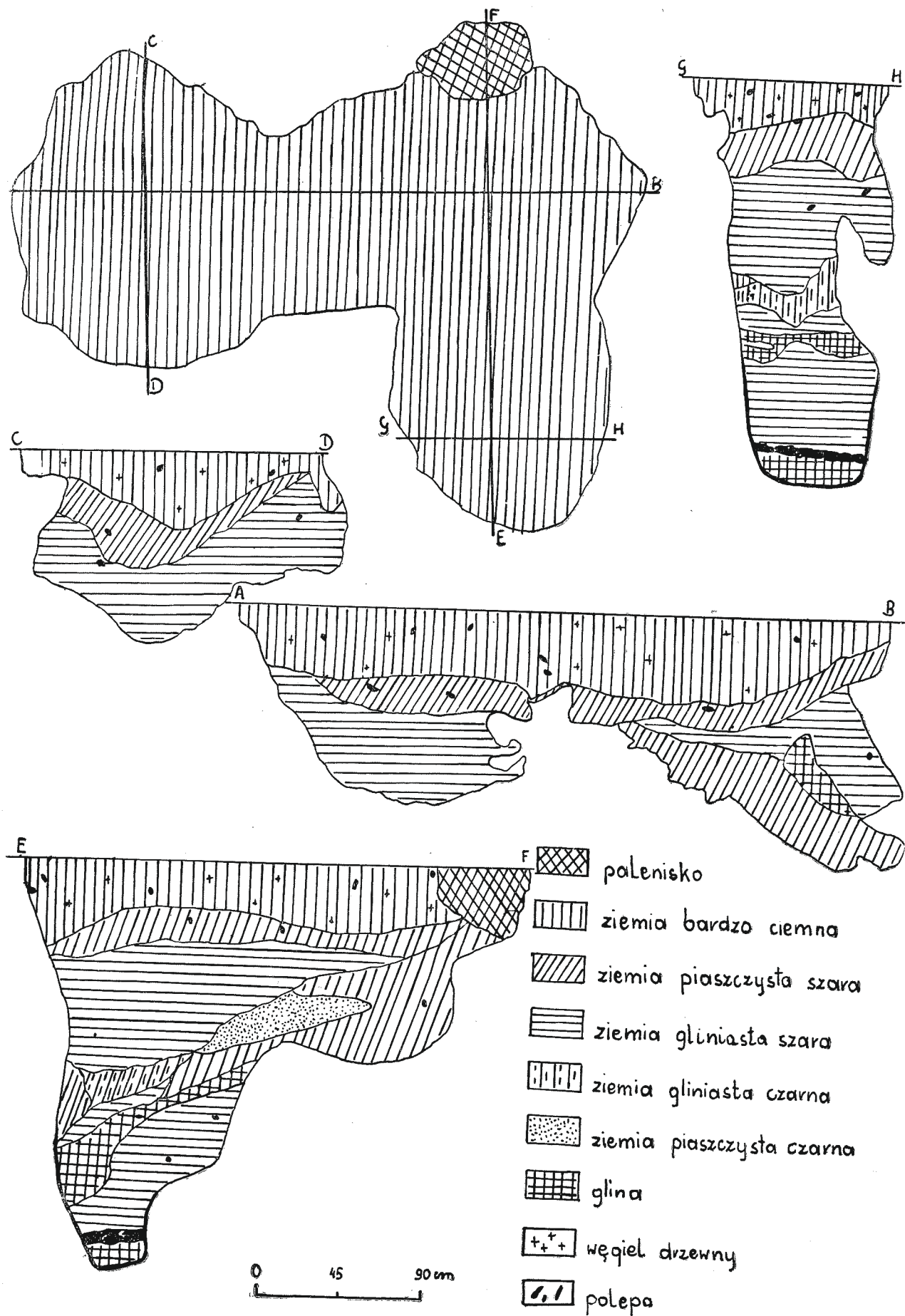
Przeprowadzone w roku 1967 badania na wielokulturowym stanowisku nr 3 w Rzeszowie były kontynuacją prac z lat ubiegłych. Miały one charakter ratowniczy ze względu na duże zagrożenie stanowiska przez prowadzone roboty budowlane. W badaniach, którymi kierowała autorka sprawozdania uczestniczyli mgr Maria Siteń, Stanisław Lewandowski student archeologii Polski Uniwersytetu Jagiellońskiego, Barbara Łabaj studentka historii sztuki Uniwersytetu Warszawskiego.

W toku prac wykopaliskowych prowadzonych w północno-wschodniej części stanowiska odkryto 19 jam: 10 z neolitu (kultury ceramiki wstęgowej rytej), 6 z wczesnego średniowiecza, 3 nie określone chronologicznie.

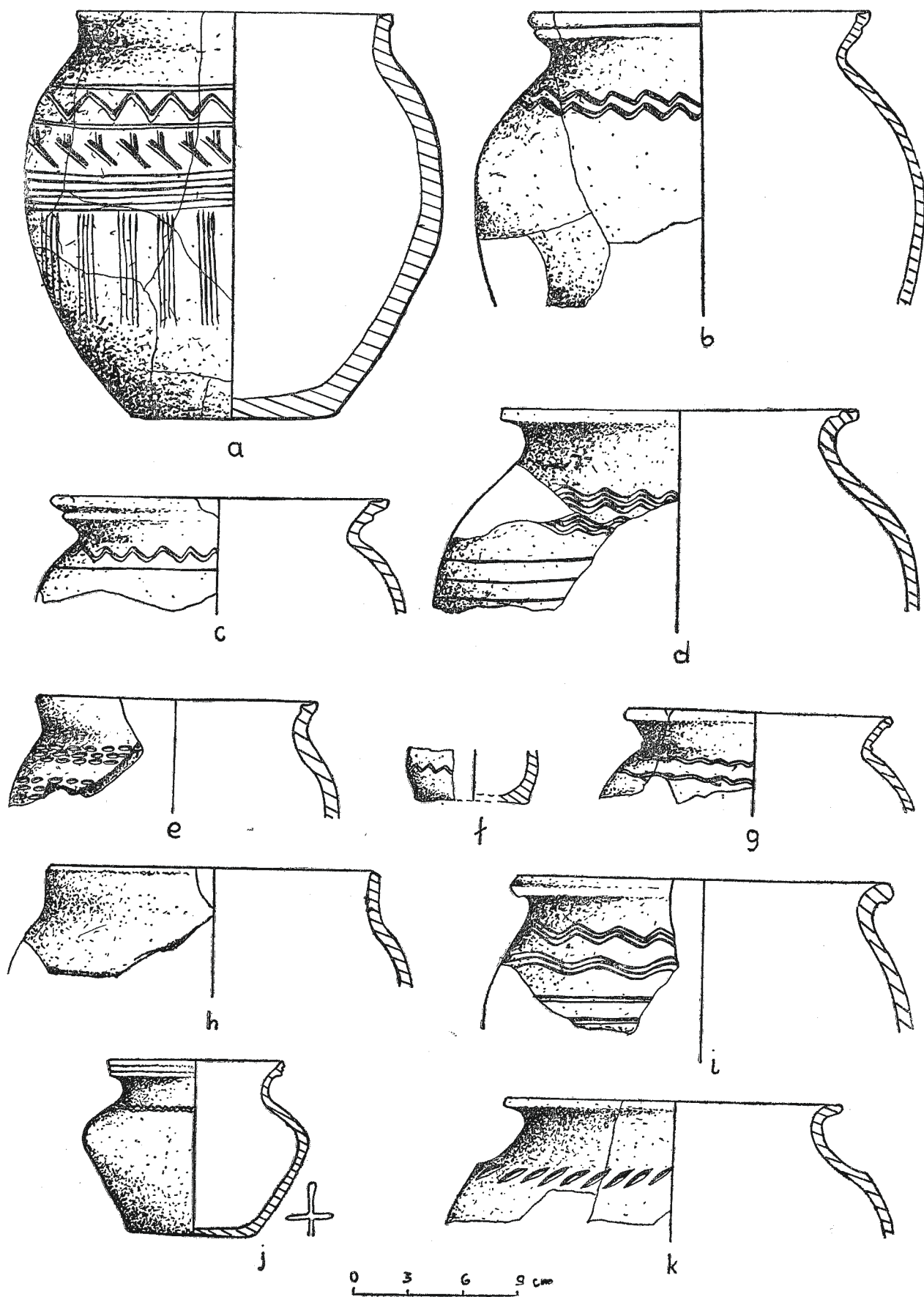
Autorka w niniejszym artykule zajmuje się wstępnym omówieniem wyników badań osady wczesnośredniowiecznej.

Jamy wczesnośredniowieczne odkryto we wschodniej części stanowiska. Wyróżnić należy jamę nr 52, której nieregularny kształt w zasadzie trudny do określenia (Ryc. 1) ukazał się na głębokości 50 cm od powierzchni gruntu. Wymiary jamy wynosiły $375 \times 280 \times 170$ cm. Wypełnisko jamy w górnych partiach do głę-

bokości 100 cm od powierzchni gruntu stanowiła bardzo ciemna ziemia z dużą ilością węgielków drzewnych, polepy, ceramiki i kości. W północnej partii jamy odkryto palenisko o wymiarach 62×42 cm sięgające do głębokości 85 cm od powierzchni gruntu. Na głębokości 100 cm wydzieliły się dwie jamy których wypełnisko w górnych partiach stanowiła warstwa ziemi piaszczystej, koloru szarego o miąższości 30—60 cm. Występowały w niej w dużej ilości fragmenty naczyń. Poniżej zalegała warstwa ziemi gliniastej szarej. Dno jamy od strony północno-zachodniej wystąpiło na głębokości 170 cm od powierzchni gruntu. W partii wschodniej jama występowała nadal, na głębokości 170—190 cm zalegała warstwa ziemi czarnej, gliniastej, poniżej 20 cm warstwa szarej gliniastej, dalej 5—10 cm warstwa gliny, następnie 50 cm warstwa ziemi szarej gliniastej, w której występowały fragmenty naczyń, poniżej 5—10 cm warstwa polepy, następnie 10 cm warstwa gliny. Od poziomu 200 cm aż do dna, ścianki jamy opadały prostopadle w dół, szerokość jej w tym miejscu wynosiła 70 cm, a ścianki oraz dno były wyle-

Ryc. 1. RZESZÓW — STAROMIEŚCIE, stan. nr 3. Rzut poziomy i profile jamy nr 52

Ryc. 2. RZESZÓW — STAROMIEŚCIE, stan. nr 3. Fragmenty naczyń: a — ar V; b, c, g, f — jama nr 48; e — jama nr 52; d, j, k — jama nr 59; h, i — ar IV

pione 5 cm warstwą gliny, mocno wypalanej. Ceramika występująca w górnych partiach jamy, to ceramika wczesnośredniowieczna, zaś od strony wschodniej w najgłębszych warstwach odkryto ceramikę neolityczną. Opisana jama prawdopodobnie we wczesnym średniowieczu spełniała funkcję półziemianki mieszkalnej, trudno zaś jest określić charakter jamy neolitycznej, która została zniszczona przez obiekt wczesnośredniowieczny.

Pozostałe jamy były w przybliżeniu owalne lub okrągłe, ścianki ich opadały skośnie w dół, dna były nierówne. Wypełnisko ich stanowiła czarna ziemia z wkładkami grudek polepy, węgli drzewnych, kości, fragmentów naczyń. Jamy te prawdopodobnie spełniały funkcję jam zasobowych lub odpadkowych.

Podstawowym materiałem zabytkowym uzyskanym w czasie badań jest ceramika. Wskazuje ona na ciągłość osadniczą na terenie omawianej osady we wczesnym średniowieczu.

Wśród ceramiki wyróżnić można naczynia lepiące ręcznie w górnych partiach obtaczane na kole garncarskim oraz naczynia całkowicie obtaczane na kole garncarskim.

Pierwsze z nich wykonane są z gliny z domieszką piasku, rzadziej tłuczni. Powierzchnia naczyń jest chropowata, koloru brązowego, ceglatego lub ceglasto-brązowego. Wylewy naczyń wychylone są łagodnie na zewnątrz, krawędzie prosto ścięte lub zaokrąglone. Na większości naczyń występuje bogaty zróżnicowany ornament w postaci różnych kombinacji linii falistych wykonanych patykiem lub narzędziem grzebykowanym oraz stempelkiem (Ryc. 2e, i).

Z innych form naczyń tej grupy wymienić należy naczynia o cylindrycznej szyjce. W warstwie kulturowej znaleziono kilka fragmentów oraz zachowane w całości naczynie tego typu (Ryc. 2a, h). Wspomniane naczynie lepiące jest ręcznie, górą obtaczane na kole garncarskim, wykonane z gliny z domieszką drobnoziarnistego tłuczni, o powierzchni chropowatej koloru brązowo-ceglastego. Największa wydętość brzusca wystąpiła powyżej połowy wysokości naczynia, brzusec ku dnu zwęża się wyraźnie, cylindryczna szyjka jest nie-

znacznie przy krawędzi wylewu wychylona na zewnątrz, dno naczynia jest płaskie. Prawie na całej powierzchni naczynia występuje ornament. Tuż pod szyjką biegnie linia poziomo żłobkowana, na której występują krótkie ukośne nacięcia, poniżej widoczne są dwie linie poziomo żłobkowane, pomiędzy którymi linia falista o ostrych łukach, niżej występują linie ukośne, do których u góry przylegają krótkie linie skierowane prostopadłe w dół, dalej biegną linie poziomo żłobkowane, niżej linie skierowane pionowo w dół. Wysokość naczynia wynosi 22 cm, średnica wylewu 17 cm, dna 10,8 cm, największa wydętość brzusca 22,5 cm, wysokość szyjki 2,5 cm. Wśród ceramiki omawianej grupy znaleziono miniaturowe ornamentowane naczynie (Ryc. 2f). Technika wykonania oraz forma naczyń grupy pierwszej wskazuje, iż należy je datować na VIII—X wiek.

Druga grupa to naczynia całkowicie obtaczane na kole garncarskim. Wykonane są z gliny żelazistych z domieszką drobnoziarnistego piasku. Charakteryzują się esowatym profilem. Ścianki naczyń są cienkie i równe, o powierzchni koloru brązowego, wypała dobry. Prawie wszystkie naczynia są ornamentowane. Występują kombinacje linii falistych i linii poziomo żłobkowanych (Ryc. 2 b, c, d, g).

Ponadto występuje ceramika wykonana z gliny białej (Ryc. 2 k). Naczynia te zostały szczególnie starannie wykonane. Są to głównie formy naczyń o profilach esowatych, mocno profilowanych krawędziach, ściankach cienkich i równych. Występuje na nich bogaty ornament wykonany stempelkiem lub narzędziem grzebykowanym.

Na kilku dnach naczyń omawianej grupy znajdują się znaki garncarskie przeważnie w kształcie krzyża (Ryc. 2 j). Ceramikę grupy drugiej określa się na XI—XIII wiek. Z przedmiotów metalowych podczas badań w roku 1967 znaleziono fragment żelaznego klucza.

Ze względu na niszczenie stanowiska konieczne są dalsze badania, które pozwolą określić zasięg osadnictwa w poszczególnych okresach zasiedlenia tego terenu.